

Advies

Flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie

Brussel, 15 september 2010

Adviesvrager: op eigen initiatief

Advies: Flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie

Goedkeuring dagelijks bestuur SERV: 8 september 2010

Bekrachtiging raad: 15 september 2010

Aan de heer Kris Peeters
Minister-president van de Vlaamse regering
en Vlaams minister van Economie, Buitenlands
Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid
Martelaarsplein 19

1000 BRUSSEL

contactpersoon
Erwin Eysackers
eysackers@serv.be

ons kenmerk
SERV_BR_20100915_flankerend_beleid_eeit

Brussel
15 september 2010

Advies flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie

Mijnheer de minister-president,

In bijlage vindt u het SERV-advies over het flankerend beleid voor een duurzame, toekomstgerichte industrie, opgemaakt in het kader van de Staten-Generaal voor de Industrie.

De SERV ondersteunt een transitiebeleid gericht op een duurzame en toekomstgerichte economie, wat in het bijzonder voor de industrie geldt.

Dit advies pleit voor beleidsinitiatieven langs drie invalshoeken:

- Een vernieuwende, innovatieve economie, met vooral aandacht voor het innovatie- en het energiebeleid;
- Een dynamische en ondernemende economie, met vooral aandacht voor de instrumenten voor investeringssteun;
- Werken en leren in een kennisintensieve economie, met vooral aandacht voor het ontwikkelen en beheren van competenties en het creëren van meer werkbaar werk.

De SERV is steeds bereid dit advies verder toe te lichten.

Met de meeste hoogachting,

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Peter Leyman
voorzitter

Inhoud

1.	Een vernieuwende, innovatieve economie	9
1.1.	Transitie op basis van strategische keuzes en een geïntegreerd meerjarenprogramma	9
1.1.1	Strategische keuzes in functie van maatschappelijke ontwikkelingen en Vlaamse potenties	9
1.1.2	Rollend geïntegreerd meerjarenprogramma voor transitie	10
1.1.3	Invulling en implementatie van het plan vanuit een geïntegreerd beleid	11
1.2.	Verlenging en verbreding steunbaar traject	11
1.3.	Meer middelen en outcomegericht	13
1.4.	Samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven	14
1.5.	Innovatief aanbesteden	15
1.6.	Een sterkere ondersteuning van eco-innovaties	16
2.	Een dynamische en ondernemende economie	18
2.1.	Ondernemingsklimaat en competitiviteit	18
2.1.1	Competitiviteit en kosten	18
2.1.2	Ruimte voor ondernemen	18
2.2.	Economisch overheidsinstrumenten gericht op de transitie van de industrie	19
2.2.1	Effectiviteitsmeting, coherentie en duidelijke finaliteit van de instrumenten in functie van de transitie	19
2.2.2	Bestaande instrumenten	20
2.3.	Een sterk internationaal geïoriënteerde industrie	21
2.4.	Een actieve overheid	23
2.4.1	Participatiemaatschappij Vlaanderen	23
2.4.2	De "Fondsen"	23
2.4.3	Regelgeving	24
2.5.	Een efficiënte overheid	25
2.5.1	Uniek ondernemingsloket	25
2.5.2	Vergunningenbeleid	26
2.5.3	Regulatoren	27
3.	Werken en leren in een kennisintensieve economie	28

3.1.	Inleiding.....	28
3.2.	Het ontwikkelen en beheren van competenties.....	28
3.2.1	Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	29
3.2.2	Opleiden en begeleiden van werkzoekenden	29
3.2.3	Werknemers.....	29
3.3.	Sociale innovatie	30

Krachtlijnen

Vlaanderen dient een **transitiebeleid** te ontwikkelen voor een vernieuwende en toekomstgerichte economie, wat in het bijzonder voor de industrie geldt. De **industrie** is en blijft ook in de toekomst een **kerngegeven** in de Vlaamse economie. Het versterken van het industriële vernieuwingspotentieel dient dan ook centraal te staan in het transitiebeleid.

1. Een vernieuwende, innovatieve economie

De SERV pleit voor een **geïntegreerd innovatiebeleid**, gebaseerd op een breed gedragen en overlegde strategische visie op zowel maatschappelijke en internationale ontwikkelingen als op wetenschappelijk-technologische en economisch-concurrentiële positionering. Een grondige onderbouwing van de keuzepolitiek dringt zich op.

De SERV heeft vroeger reeds een verlenging en verbreding van het **steunbaar innovatietraject** naar voren geschoven. De SERV pleit als ondersteuningsmethode voor een gepaste mix van subsidies en fiscale stimulansen.

Verder dient aandacht besteed aan **O&O** (meer middelen, en meer outcomegericht), de **samenwerking tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven** (versterking van het intermediaire netwerk), en **innovatief aanbesteden** (snellere operationalisering, budgettaire middelen, prestatie-indicator).

Hernieuwbare energie en eco-innovaties kunnen een belangrijke motor voor economische groei en jobs vormen, maar een grondige evaluatie van het **energiebeleid** dringt zich op. Een **efficiëntieverhoging**, zowel voor instrumenten gefinancierd met publieke middelen als voor instrumenten gefinancierd via de energieprijzen, is van groot belang. Zo is een grondige evaluatie nodig van de efficiëntie van het groenestroom- en WKK-ondersteuningsmechanisme. Daarbij moet onderzocht worden welk Vlaams ondersteuningsmechanisme binnen het Europees kader maximale zekerheid kan geven aan investeerders in hernieuwbare energie en tegelijkertijd de maatschappelijke kost tot een minimum kan beperken.

Ook dient het energiebeleid rekening te houden met de potentiële **sociaal-economische baten**. Tenslotte mag niet vergeten worden dat een slimme, gemoderniseerde en volledig aaneengesloten energie-infrastructuur ook belangrijke **investeringen** vereist.

2. Een dynamische en ondernemende economie

Voor het verbeteren van het **ondernemingsklimaat** en de **competitiviteit** wijst de SERV erop dat **energiekosten** van groot belang zijn.

Naast een voldoende **aanbod aan bedrijventerreinen** dient ook gewaakt over de **kwaliteit van de bedrijventerreinen**. Bij het **locatiebeleid voor bijkomende bedrijventerreinen** vraagt de SERV rekening te houden met de draagkracht van de omgeving.

Om het transitieproces van de industrie op een efficiënte wijze te flankeren en te begeleiden, dringt de SERV aan op een **snelle uitvoering** van de in het WIP aangegeven **engagement** tot **evaluatie** van de **bestaande Vlaamse instrumenten voor investeringssteun**. De SERV stelt drie complementaire toetsstenen bij de uitbouw van een transitiegerichte instrumentenmix voor, met name **effectiviteit**, **coherentie** en **finaliteit**. De SERV pleit er tevens voor dat werk gemaakt wordt van een **sterk internationaal georiënteerde industrie**, en van een **actieve en efficiënte overheid**.

3. *Werken en leren in een kennisintensieve economie*

Een **flankerend arbeidsmarktbeleid** maakt voor de SERV inherent deel uit van een transitiebeleid richting een vernieuwende en toekomstgerichte economie. Cruciaal is immers dat voldoende werknemers geschikt zijn om aan de vraag van ondernemingen te voldoen. Indien Vlaanderen hier niet in slaagt, legt dit een zware hypotheek op haar economische toekomst. Het reguliere arbeidsmarktbeleid bevat vanzelfsprekend reeds meerdere maatregelen ter ondersteuning van het flankerend beleid. Bijkomende maatregelen zijn aanvullend via twee assen: het ontwikkelen en beheren van **competenties**, en het creëren van meer **werkbaar werk**.

Voor het ontwikkelen en beheren van competenties pleit de SERV voor aandacht voor de **aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt** (aangekondigde hervorming secundair onderwijs, aantrekkelijker maken technische en wetenschappelijke richtingen, werkplekleren), het opleiden en begeleiden van **werkzoekenden**, en het ondersteunen van **werknemers** (cultuur van loopbaanleren, competenties spil van arbeidsmarktbeleid). Industriële sectoren dienen bijkomend via **sociale innovatie** te streven naar een verhoging van de werkbaarheid. Tevens wenst de SERV bijzondere aandacht voor de rol van de **intermediairen**, gezien hun cruciale positie in het bespreekbaar maken van sociale innovatie.

Preambule

Het is zeer noodzakelijk dat - zoals overeengekomen in het Werkgelegenheids- en Investeringsplan (WIP, 18 december 2009) - Vlaanderen een transitiebeleid ontwikkelt om het stapsgewijs op weg te zetten naar een vernieuwende en toekomstgerichte economie: een economie waarin voor alle segmenten duurzame ontwikkeling, innovatie, onderzoek en ontwikkeling, creativiteit en ondernemerschap, talent- en competentieontwikkeling sleutelwoorden vormen tot economische groei en duurzame werkgelegenheidscreatie. Een afgestemd werkgelegenheidsbeleid vormt een inherent onderdeel van een transitiebeleid. Het beschikken over voldoende werknemers met de juiste competenties is immers een noodzakelijke voorwaarde voor het realiseren van de doelstelling.

Meer duurzame werkgelegenheid en meer kansen voor ondernemerschap binnen een innovatiegedreven, competitieve en duurzame kennismaatschappij zijn voor de Vlaamse sociale partners de centrale uitgangspunten voor een transitiebeleid.

De industrie blijft een kerngegeven in de Vlaamse economie. Het versterken van het vernieuwingspotentieel van de industrie staat dan ook centraal binnen het transitiebeleid. Het transitiebeleid vormt een belangrijk sociaal-economisch proces dat gedurende een lange periode dient aangehouden. Het flankerend beleid noodzakelijk om de transitie van de industrie te ondersteunen vergt standvastigheid en continuïteit.

In dit advies accentueert de SERV een reeks voorstellen voor een flankerend beleid die bij prioriteit dienen gerealiseerd. De keuze doet niets af aan de voorstellen die de SERV (ondermeer in de stapstenen 2010-2014 ter uitvoering van het Pact 2020) eerder in een breder verband heeft geformuleerd.

De SERV situeert zijn voorstellen voor het flankerend beleid uiteraard binnen de bevoegdheden die eigen zijn aan Vlaanderen. De efficiëntie van het beleid is ook in deze gebaat met een meer homogene bevoegdheidsverdeling. Wanneer er bevoegdheidsoverdrachten plaatsvinden zullen die zo optimaal mogelijk ingeschakeld worden bij de implementatie van dit flankerend beleid.

1. Een vernieuwende, innovatieve economie

1.1. Transitie op basis van strategische keuzes en een geïntegreerd meerjarenprogramma

1.1.1 Strategische keuzes in functie van maatschappelijke ontwikkelingen en Vlaamse potenties

Vlaanderen ontsnapt niet aan de grote maatschappelijke uitdagingen zoals ondermeer klimaatverandering, vergrijzing, uitputting van grondstoffen, verlies aan biodiversiteit, en milieuvervuiling. Hiervoor moeten adequate oplossingen gevonden worden, die tegelijkertijd een perspectief bieden op duurzame economische groei. Het innovatiebeleid kan hiertoe bijdragen.

De basis voor een geïntegreerd innovatiebeleid moet bestaan uit een **breed gedragen en overlegde strategische visie** op zowel de **maatschappelijke ontwikkelingen** als op de **wetenschappelijk-technologische en economisch-concurrentiële positionering**. Ook zo in Vlaanderen. Vanuit de detectie van uitdagingen en mogelijkheden moeten fundamentele strategische keuzes worden gemaakt en stappen worden uitgetekend om daaraan te beantwoorden.

Door de uitdagingen en behoeften te verbinden met het wetenschappelijk-economisch potentieel komen de strategische niches aan de oppervlakte waarop Vlaanderen moet inzetten, en waarvan de ontwikkeling in Vlaanderen dient verankerd.

Vlaanderen beschikt momenteel echter niet over coherente processen en procedures om bovenstaande oefening uit te voeren. Een **grondige onderbouwing van de keuzepolitiek** dringt zich op. Maatschappelijke en technologische verkenningsstudies, roadmaps en scenario's dienen de uitdagingen en de hieraan verbonden mogelijke antwoorden in kaart te brengen en op die manier verantwoorde strategische keuzes toe te laten. Bij dergelijke verkenningen is de betrokkenheid en inbreng van expertise van ondermeer deskundigen, sociale partners en het middenveld een absolute vereiste.

In het kaderstukje wordt ter illustratie kort geschetst hoe in Zweden deze problematiek reeds twintig jaar geleden werd aangepakt.

Technology Foresight in Zweden

Het idee voor het uitvoeren van een Technology Foresight project ontstond in het midden van de jaren 1990, mede onder druk van de snelle technologische en sociaal-economische veranderingen. Het doel van de Technology Foresight is om, uitgaande van een inzicht in technologische evoluties, de discussie over de toekomstige ontwikkeling van de Zweedse samenleving en het bedrijfsleven te stimuleren. De Technology Foresight identificeert expertisedomeinen met potentieel voor groei en vernieuwing in het land. Zowel het bedrijfsleven als middenveldorganisaties hebben baat bij de inzichten voor hun werking in de toekomst. De Technology Foresight gebeurt periodiek om de vier jaar.

De Federatie van de Zweedse Industrie nam het initiatief om een toekomstverkenning te zetten naar technologische ontwikkelingen. De vier organisaties achter de studie* vormen de stuurgroep van het project. De Technology Foresight wordt niet uitgevoerd in opdracht van de regering, maar kan wel genieten van overheidssteun. Naast de stuurgroep werd ook een Raadgevend Comité opgericht om het bereik van het Technology Foresight te verbreden en ervoor te zorgen dat de betrokkenheid van belangrijke organisaties bij het proces wordt verzekerd. Door de inschakeling van het Raadgevend Comité in het proces vergroot het draagvlak voor het Technology Foresight-project en wordt de verspreiding van de bekomen inzichten vergemakkelijkt.

De werkzaamheden van het project worden concreet uitgevoerd binnen acht expertpanels (gezondheid, geneeskunde en zorg, biologische natuurlijke hulpbronnen, maatschappelijke infrastructuur, productiesystemen, informatie en communicatie systemen, materialen, dienstverlenende bedrijven en onderwijs en vorming). Het Zweedse Technology Foresight project wordt uitgevoerd op een zeer open wijze: alle ontwerprapporten van de panels zijn raadpleegbaar via website en iedereen kan op een vlot toegankelijke wijze bedenkingen formuleren bij de resultaten.

(* zijnde de Federatie van de Zweedse Industrie, de Stichting voor Strategisch Onderzoek, IVA (Royal Institute of Engineering Sciences) en NUTEK (Enterprise Network Sweden)

Bij de aanpak van sommige maatschappelijke uitdagingen volstaan incrementele innovaties niet en zijn meer '**radicale innovaties op systeemniveau**' nodig. Type-voorbeeld is de energieproblematiek.

Het proces van economische groei hangt samen met structurele veranderingen in de economie: het zijn *radicale innovaties* die nieuwe mogelijkheden openen voor lange termijnveranderingen in de groeivoet van de economie. Radicale innovaties zullen vaak leiden tot nieuwe industrieën en activiteiten en bestaande bedrijven drastisch verjongen, terwijl incrementele innovaties nadien de drijvende kracht zijn achter de groei van deze nieuwe sectoren.

Om systeeminnovaties mogelijk te maken, zijn volgende factoren cruciaal :

- Systeembenen, d.w.z. denken in samenhang tussen op elkaar inwerkende technologische, institutionele, ruimtelijke en structurele veranderingen. Dit impliceert ook de bevordering van samenwerking tussen beleidsdomeinen, m.a.w. een geïntegreerd beleid;
- Creëren van ruimte voor experimenten met nieuwe technologie en voor het gebruik van nieuwe technologieën in niches;
- Organiseren van netwerken voor leren en interactie (discussiefora, samenwerkingsverbanden, innovatiecoalities, ...) tussen overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, intermediairs en consumenten/burgers;
- Zoeken van brede maatschappelijke steun voor systeeminnovaties (participatieve beleidsontwikkeling, rol van onderwijs, opdoen van concrete ervaring en successen, ...).

1.1.2 Rollend geïntegreerd meerjarenprogramma voor transitie

Eenmaal een visie is ontwikkeld moet deze op het terrein worden gerealiseerd door concrete acties en maatregelen. Een rollend **geïntegreerd meerjarenprogramma voor transitie** is hiervoor het aangewezen vehikel. Het geeft de coherente strategie aan van de maatregelen, middelen en instrumenten die nodig zijn voor de toepassing op het terrein van de strategische keuzes.

Op basis van maatschappelijke en technologische verkenningsstudies wordt dit meerjarenprogramma regelmatig (bijvoorbeeld om de 4 jaar) geëvalueerd. Het ligt voor de hand dat de resultaten van het programma permanent worden gemonitord.

1.1.3 Invulling en implementatie van het plan vanuit een geïntegreerd beleid

In zijn aanbeveling “*Naar een strategisch innovatiebeleid in Vlaanderen*” van 16 november 2005 heeft de SERV gewezen op de noodzaak van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid. Hiervan is tot op heden onvoldoende werk gemaakt door de Vlaamse regering. De SERV dringt nogmaals bij de Vlaamse regering aan op **de daadwerkelijke operationalisering van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid**. Immers, het rollend meerjarenprogramma voor transitie moet via een geïntegreerd innovatiebeleid ingevuld worden en toepassing krijgen.

Een horizontaal geïntegreerd beleid maakt een efficiënte en coherente aanpak mogelijk van de maatschappelijke problemen en uitdagingen over de grenzen van de beleidsdomeinen heen. De diverse initiatieven die door de ministers binnen hun respectieve bevoegdheidsdomeinen worden gelanceerd moeten dan ook eerst binnen de Vlaamse regering worden afgestemd, zodat zij op elkaar kunnen inspelen en elkaar wederzijds versterken.

Een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid zorgt ondermeer voor :

- Efficiëntiewinsten. Een horizontale benadering voorkomt dat maatschappelijke uitdagingen te eng worden benaderd en dat vanuit diverse beleidsdepartementen oplossingen worden aangedragen die contraproductief kunnen werken;
- Multidisciplinariteit. Doordat departementen een geïntegreerde aanpak volgen, kunnen innovatie-actoren vanuit diverse invalshoeken bevroegd en betrokken worden, hetgeen tot multidisciplinaire oplossingen leidt;
- Een accentverschuiving van technologieontwikkeling naar kennisontwikkeling ten behoeve van innovatie, m.a.w. een verruiming van het begrip innovatie. Kennisontwikkeling verwijst immers naar de combinatie en integratie van meerdere kennisdomeinen dan technologie alleen.

Een succesvolle integratie vereist politiek leiderschap dat garant kan staan voor een consistente en coherente netwerking tussen de overheidsdepartementen. De overgang naar een geïntegreerd beleid vereist immers aangepaste administratieve structuren voor beleidsplanning, -ontwikkeling, -uitvoering en -evaluatie over de geëigende denkkaders, concepten en instrumenten van de beleidsdomeinen heen.

1.2. Verlenging en verbreding steunbaar traject

De SERV heeft vroeger reeds gesteld¹ dat de verruiming van het begrip innovatie op een adequate manier moet vertaald worden in de verlenging en de verbreding van het steunbaar innovatietraject.

De SERV pleit ervoor dat qua **ondersteuningsmethode** gebruik gemaakt wordt van subsidies én van fiscale stimulansen. Voor ondernemingen en organisaties waar fiscale stimulan-

¹ SERV-advies van 8 februari 2006 over de “*Visienota : de verruiming van het steunbaar innovatietraject*”.

sen weinig of geen zin hebben (zoals bij startende ondernemingen die nog geen winst maken, of ondernemingen uit de sociale economie) dient het innovatiebeleid wel voldoende mogelijkheden te bieden via de subsidiemethode. Tevens dient de doeltreffendheid en de efficiëntie en effectiviteit van het overheidsbeleid gegarandeerd, ongeacht de gekozen ondersteuningsmethode: de fiscale maatregelen dienen dan ook direct bij te dragen aan de beoogde doelstelling.

De SERV heeft in het kader van het Belgisch EU-voorzitterschap, samen met de sociaal-economische raden van Wallonië en Brussel alsmede de CRB, een aanzet gegeven om de verlenging en verbreding van het steunbaar innovatietraject als doelstelling verder te concretiseren. De SERV doet een oproep aan de Vlaamse regering om de gemeenschappelijke boodschap van de raden tijdens het Belgisch EU-voorzitterschap aan te kaarten bij de Europese Commissie.

De bewustwording dat innovatie méér is dan R&D, moet thans méér en diepgaander vertaald worden in **een adequaat steunbaar innovatietraject, zowel in de breedte als in de lengte**.

De Europese Commissie moet daartoe een structureel beleidskader uitwerken waarin onder meer de volgende aspecten aan bod komen :

1. Een hanteerbare definitie van steunbare niet-technologische innovaties

Een algemeen aanvaarde, dynamische omschrijving van steunbare niet-technologische innovatie is nodig. Deze definitie moet hanteerbaar zijn voor de concrete integratie van niet-technologische innovaties in het steunbaar innovatietraject (zie punt 2). De ontwikkeling van een hanteerbare definitie kan steunen op de output van strategische kennismanagementsystemen (zie punt 4).

Voor het sociale onderdeel van niet-technologische innovatie, stellen de sociale partners de volgende invulling voor : *“Sociale innovatie omvat concepten en toepassingen met betrekking tot de processen inzake arbeidsorganisatie en bedrijfsvoering. Het doel is zowel de prestaties als de kwaliteit ervan duurzaam te verhogen. Deze concepten en toepassingen vloeien voort uit de visie en missie van de organisatie en komen tot stand in overleg met de (rechtstreeks) betrokkenen.”*

2. De concrete integratie van niet-technologische innovatie in het steunbaar innovatietraject

Dit impliceert :

- a) dat duidelijk wordt aangegeven hoe niet-technologische innovatie in het steunbaar innovatietraject zal worden geïntegreerd. De sociale partners pleiten daarbij zowel voor een verbreding als voor een verlenging van het steunbaar innovatietraject;
- b) een transparant evaluatiekader voor de beoordeling van niet-technologische innovatieprojecten die buiten de traditionele grenzen vallen. Hiertoe moet in de nodige competenties worden voorzien;
- c) een accurate budgettaire inschatting van de verruimingsoperaties op Europees niveau. Dit vereist onder meer dat de Europese Commissie haar steuninstrumentarium in kaart brengt om zicht te krijgen op de lacunes en overlappingsen in het steunbaar innovatietraject. Het is immers van belang dat het overheidssteuninstrumentarium het volledige innovatietraject beslaat en niet dat alle instrumenten alle onderdelen van het innovatietraject zouden ondersteunen. Op deze manier kan een optimale afstemming van het

Europese steuninstrumentarium op en een efficiënte evenwichtige budgettaire allocatie naar het verruimde steunbaar innovatietraject worden uitgetekend;

- d) alleszins financiële steunverlening voor niet-technologische vormen van innovatie die technologische vormen van innovatie ondersteunen en versterken (bv. demonstratieprojecten). Voor niet-technologische innovaties die los staan van technologische innovatie is er nood aan een transparant beleidssteunkader, met een aanpassing van de Europese staatssteunkaderregels in functie van het door Europa te definiëren en af te bakenen steunbaar innovatietraject. Dit impliceert dat de mogelijke steunvormen (fiscale instrumenten, subsidies, rentesubsidies...), de steunintensiteit, de steunplafonds, de steuncriteria, de modaliteiten en voorwaarden voor de verruimingsoperaties duidelijk worden gereguleerd. De nationale en regionale regelgevingen moeten vervolgens aan de Europese steunkaders worden aangepast. De creatie van een beter kader voor niet-technologische – bv. sociale – innovaties vergt bovendien een geïntegreerde en aangepaste beleidsbenadering.

3. Een efficiënte communicatie over de verruimingsoperaties naar de ondernemingen

Ten aanzien van de ondernemingen is het evident dat een ruimere invulling van innovatie relevant is voor zowel industriële als dienstenbedrijven, voor grote en kleine bedrijven en voor zowel jonge als gevestigde bedrijven. Er moet worden nagegaan op welke manier elk van deze doelgroepen het meest efficiënt kan worden bereikt. Netwerkvorming vormt een belangrijk aspect bij het bevorderen van niet-technologische innovaties.

4. De uitbouw aan strategische intelligentie en kennismanagementsystemen inzake niet-technologische innovaties op Europees niveau

De sociale partners pleiten voor de oprichting van Europese competentiepolen niet-technologische innovaties, die zich toeleggen op kennisopbouw, -bundeling, -uitwisseling en -valorisatie op Europees niveau. De Europese sociale partners dienen bij deze Europese competentiepolen betrokken te worden. De werking van competentiepolen moet het mogelijk maken zowel doeltreffende instrumenten te ontwikkelen als de harmonisatie van de praktijken in de lidstaten te bevorderen.

Zo kan bijvoorbeeld een Europese competentiepool inzake sociale innovatie worden opgericht die ondermeer de door de lidstaten gehanteerde praktijken ter stimulering en ondersteuning van sociale innovaties nagaat. Hieruit kunnen “best practices” worden gedistilleerd op basis van evaluatie-indicatoren. De sociale partners krijgen op deze wijze toegang tot proactieve, kennisrijke bronnen over organisatievernieuwing.

1.3. Meer middelen en outcomegericht

Meer investeren in O&O is zonder meer cruciaal om de vernieuwing van het industrieel weefsel en de concurrentiekracht te ondersteunen.

De SERV herhaalt hierbij zijn pleidooi voor doorgedreven inspanningen, zowel vanwege de Vlaamse overheid als vanwege het bedrijfsleven, om in 2014 de Barcelona-norm te halen (3% van BBP). Om het transitiebeleid te veralgemenen is niet louter de grootte van de inspanning doorslaggevend, maar evenzeer de spreiding over sectoren. Zo is de meest opvallende karakteristiek van O&O door het bedrijfsleven in Vlaanderen de concentratie van de inspanningen in een beperkt aantal grote ondernemingen en in een beperkt aantal sectoren. Bovendien gebeurt de inspanning in overwegende mate door buitenlands gecontroleerde

ondernemingen². Van een ruimere spreiding (naar grootte onderneming, sector) van de innovatie-reflex kan worden verwacht dat deze bijdraagt tot een bredere en meer stabiele basis voor de transitie van de industrie.

Naast de **inzet van meer middelen**, dienen het innovatiebeleid en het daarbij gehanteerde instrumentarium echter vooral **gericht op de outcome** (de resultaten). Voor de SERV is het van belang in een eerste fase een goed zicht te krijgen op de mate waarin de ingezette middelen worden gevaloriseerd in sociaal-economische grootheden zoals marktaandeel en marktleiderschap, werkgelegenheid en economische groei.

Om de impact van de geïnvesteerde middelen te kennen en te evalueren, is er nood aan de uitwerking en selectie van outcome-indicatoren die op regelmatige tijdstippen gemonitord worden. Dergelijke outcomemeting levert tevens indicaties op over de slagkracht en de efficiëntie van het innovatie-instrumentarium en kan in een tweede fase leiden tot bijstellingen, vereenvoudigingen of heroriënteringen (cf. eveneens 2.2.1).

1.4. Samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven

Het Vlaamse innovatiesysteem wordt geconfronteerd met een innovatieparadox, als gevolg een mismatch tussen wetenschappelijk-technologische en economische specialisaties. Bedrijven slagen er niet of onvoldoende in om de kennis van de publieke onderzoeksinstellingen efficiënt te benutten, en andersom wordt in de publieke kennisinfrastructuur kennis gegenereerd die onvoldoende doorwerkt op O&O en innovatie in bedrijven. Onze welvaart en welzijn worden nochtans meer en meer bepaald door ons vermogen om baanbrekende kennis te ontwikkelen en deze beschikbaar én geschikt te maken voor toepassingen in nieuwe producten, processen en diensten.

Het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen ondernemingen, in het bijzonder KMO's en kennisinstellingen, is cruciaal om de innovatieparadox te doorbreken. Hierdoor wordt de kennisoverdracht geoptimaliseerd en kan kennis vertaald worden op maat van de KMO. Dit kan zorgen voor een multiplicatoreffect van de O&O-inspanningen bij KMO's. Samenwerkingsverbanden stimuleren tevens een cultuur van open innovatie, wat in een globaliserende economie een concurrentiefactor van betekenis is.

De samenwerkingscultuur dient volgens de SERV een extra impuls te krijgen. **De versterking en de verdere ontwikkeling van het intermediaire netwerk**, mits efficiëntie en effectiviteit gegarandeerd zijn, is cruciaal voor de samenwerking tussen de kennisinstellingen en de bedrijfswereld. Een instrument als bijvoorbeeld de FRIS-databank³ kan daarbij faciliterend werken.

Een versterkte financiële ondersteuning van de samenwerkingsverbanden werkt drempelverlagend (kostenaspect) voor de participatie van ondernemingen, wat op zijn beurt op lange termijn kan bijdragen tot een betere innovatieperformantie van ondernemingen.

² IWT, 46 r&d activities of the business sector in flanders : result of the r&d surveys in the context of the 3% target, 2004.

³ FRIS (Flanders Research Information Space), onder auspiciën van het Departement EWI, staat voor een eenvoudige, transparante, open ruimte voor informatie over onderzoek en innovatie in Vlaanderen. Hierbij wordt alle informatie gecapteerd vanuit de basisprocessen, waar de dataleveranciers eigenaar van zijn. Om dit complexe proces in goede banen te leiden wordt gebruik gemaakt van programmanagement.

De SERV merkt op dat de samenwerking niet noodzakelijk moet gericht zijn op de ontwikkeling van nieuwe producten of processen, binnen onderzoeksafdelingen van universiteiten. Ook de samenwerking met eerder laagdrempelige kenniscentra, zoals bijvoorbeeld collectieve centra⁴, moet gestimuleerd worden omdat zij bestaande innovaties ingang doen vinden bij ondernemingen, in het bijzonder de KMO's, en daardoor het kennisabsorptievermogen verhogen.

Daarnaast dient de overheid via bijvoorbeeld een systeem van accountmanagers, op vraag van ondernemingen, deze te informeren over de beschikbaarheid van het wetenschappelijk-technologisch potentieel in Vlaanderen en hen desgevallend doorverwijzen naar geschikte samenwerkingspartners. Dit kan ondernemingen innovatiever maken en leiden tot meer innovatie op maat van de onderneming.

1.5. Innovatief aanbesteden⁵

Met innovatief aanbesteden kan de overheid de innovatiekracht van bedrijven een impuls geven. Door de vraag naar innovatieve producten ontstaat een afzetmarkt voor vernieuwende oplossingen. Soms wordt een volledig nieuwe oplossing aangeboden (radicale innovatie). Veel vaker worden de eigenschappen van een product verder ontwikkeld (incrementele innovatie).

Het Pact 2020 stelt voorop dat door innovatieve aanbestedingen in de markt te plaatsen duurzame oplossingen voor sociaal-economische en maatschappelijke uitdagingen worden gestimuleerd. In het WIP wordt verwezen naar innovatieve aanbestedingen als onderdeel van het innovatiebeleid en het economisch ondersteuningsbeleid.

De SERV stelt vast dat het actieplan Innovatief Aanbesteden eind 2010 afloopt. Op dit ogenblik zijn er nog maar twee projecten⁶ die zich in een actieve fase bevinden. Gelet op het belang van innovatief aanbesteden als hefboom voor innovaties dringt de SERV aan op een **snellere operationalisering van andere mogelijke projecten van innovatief aanbesteden**.

Innovatief aanbesteden wordt door de functioneel bevoegde ministers aangestuurd. Door de aanbestedende dienst wordt in opdracht van de functioneel verantwoordelijke minister een masterplan opgesteld. Het masterplan identificeert de behoeften van elk beleidsdomein en onderzoekt of en in welke mate de markt op een effectievere en efficiëntere wijze in deze behoeften kan voorzien. Het masterplan vormt de input voor een marktanalyse en dialoog met de markt. Deze verticale benadering staat haaks op een pleidooi voor een horizontaal geïntegreerd beleid, waarvan de doelstellingen bepaald worden door prioritaire keuzes. Wil men met innovatief aanbesteden mede een geïntegreerd antwoord bieden op de maatschappelijke uitdagingen en zodoende thuisreferenties en strategische niches creëren, dan moet reeds vóór de oprichting van de innovatieplatformen, dus bij de opmaak van de masterplannen, coherent en geïntegreerd worden gewerkt.

⁴ De collectieve en gelijkgestelde centra werden in januari 1947 opgericht op basis van de Besluitwet De Groote, met als opdracht het uitvoeren van collectief onderzoek en het verlenen van technologisch advies voor bedrijven uit een zelfde sector.

⁵ Hiermee wordt niet bedoeld het toepassen van andere (nieuwe) methoden van aanbesteden zoals e-procurement, e-tendering of e-veiling.

⁶ "E-boek" waarvoor op 3 maart 2010 een oproep werd gelanceerd voor deelname aan een innovatieplatform en "oogscreening", en waarvoor binnen op korte termijn een commerciële aanbesteding zal gebeuren.

Innovatief aanbesteden kan een belangrijk instrument vormen voor het ondersteunen van de transitie van de industrie. De **doelstellingen moeten** dan ook **afgestemd worden op de strategische keuzes** en deel uitmaken van een meerjarenprogramma.

Innovatief aanbesteden moet een substantieel gewicht krijgen om zijn potentiële rol waar te maken. Het huidige voorziene budget van € 10 miljoen kan enkel bedoeld zijn voor de experimentele ontwikkeling van het instrument. De SERV pleit voor een **voldoende schaalgrootte inzake budgettaire middelen** voor innovatief aanbesteden.

De SERV pleit voor de invoering van een **prestatie-indicator voor innovatief aanbesteden**, waarover jaarlijks gerapporteerd wordt: Bijvoorbeeld het aantal uitgevoerde innovatiegerichte aanbestedingen per jaar en hun aandeel in de totale aanbestedingen, alsook de hoegrootheid van de uitgaven die ermee gepaard gaan, zowel absoluut als relatief.

Op basis van een nulmeting en verworven ervaringen, bij inkopers en opdrachtgevers/budgethouders, kan een nader onderbouwde streefwaarde worden vastgesteld. Ook een evaluatie van het tot op heden ingevoerde inkoopbeleid kan additionele inzichten opleveren voor een nader te bepalen streefwaarde.

1.6. Een sterkere ondersteuning van eco-innovaties

Het bevorderen van milieugerichte en energie-efficiënte technologische innovaties heeft zijn plaats binnen een Vlaamse industrieel beleid. De realisatie van de Vlaamse doelstellingen die bij de implementatie van de Europese 20/20/20-doelstellingen⁷ voor klimaat en energie zullen worden afgesproken, kunnen een uitgangspunt vormen. Ook in het Pact 2020 wordt hernieuwbare energie gezien als een belangrijke motor voor nieuwe economische ontwikkeling en jobs.

- *Efficiëntieverhoging:* Op dit moment gaan er heel wat publieke middelen via diverse kanalen naar de ontwikkeling van hernieuwbare energie. Gezien de ambitieuzer wordende hernieuwbare energiedoelstellingen enerzijds en de budgetbeperkingen anderzijds is het streven naar efficiëntieverbeteringen in het energiebeleid relevant. We moeten onderzoeken hoe efficiëntieverbeteringen mogelijk zijn bijvoorbeeld door de instrumentenmix te herschikken, versnipperde stromen beter te coördineren, de additionaliteit van de diverse regelingen te evalueren, innovatieve financieringsconstructies op te zetten... De nood aan efficiëntieverhoging geldt overigens niet alleen voor instrumenten die gefinancierd worden met publieke middelen, maar ook voor instrumenten die gefinancierd worden via de energieprijzen, gezien hun impact op de concurrentiepositie van de bedrijven en de koopkracht van de huishoudens. Zo is er in het WIP overeengekomen dat er een grondige evaluatie nodig is naar de efficiëntie van het groenestroom- en WKK-ondersteuningsmechanisme. Daarbij moet onderzocht worden welk Vlaams ondersteuningsmechanisme binnen het Europees kader maximale zekerheid kan geven aan investeerders in hernieuwbare energie en tegelijkertijd de maatschappelijke kost tot een minimum kan beperken.
- *Focus op sociaaleconomische baten:* Een beleid gericht op de bevordering van hernieuwbare energiebronnen kan leiden tot groene groei en werkgelegenheid, maar deze

⁷ De uitstoot van broeikasgassen met 20% verminderen ten opzichte van 1990; het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in het finale energieverbruik tot 20% opvoeren; en toewerken naar een verbetering van de energie-efficiëntie met 20%.

lokale sociaaleconomische baten komen er zeker niet automatisch en zijn niet altijd blijvend van aard. Het hernieuwbare energiebeleid kan namelijk ook leiden tot import van hernieuwbare energietechnologieën, waardoor vooral groene groei en werkgelegenheid in het buitenland wordt ondersteund. En een hernieuwbaar energiebeleid dat voornamelijk lokale distributie- en installatieactiviteiten stimuleert, kan een sector creëren die sterk afhankelijk is van het gevoerde subsidiebeleid en waarvan de sociaaleconomische baten dreigen te verdwijnen als de ondersteuning stopgezet wordt.

Ondanks een ambitieus hernieuwbare energiebeleid in de jongste jaren, neemt Vlaanderen in de productie van hernieuwbare energietechnologieën op wereldvlak of EU-vlak zeker geen leiderspositie in, tenzij in bepaalde niches en vooral in de ontwikkelingsfase, en is ook de kans erg klein dat dat in de toekomst sterk zal veranderen. Naast de verbetering van het algemeen onderneming- en investeringsklimaat (cf. elders), komt het er dus op aan om op die niches te focussen waar Vlaanderen wel sterk in staat of kan staan. Dat vereist een gericht hernieuwbare energiebeleid, met een nieuwe invalshoek die kijkt naar de potentiële sociaaleconomische baten. Daarbij lijkt alvast een versterking van het O&O-beleid cruciaal waarbij ook de fase tussen O&O en commercialisering voldoende aandacht krijgt.

SERV-rapport hernieuwbaar energiebeleid in voorbereiding

Over de herijking van het hernieuwbare energiebeleid zal de SERV einde 2010 een uitgebreid analyse- en evaluatierapport uitbrengen. Daarin wordt niet alleen het groenestroomcertificatensysteem beschouwd, maar ook het groene warmtebeleid en de overige aspecten van het hernieuwbare energiebeleid.

Om tot slimme, gemoderniseerde en volledig aaneengesloten energie-infrastructuur te komen, zoals vooropgesteld door Europa 2020, zijn ook bijkomende initiatieven op Vlaams niveau nodig. Nu reeds legt de bestaande netinfrastructuur beperkingen op voor de ontwikkeling van hernieuwbare energie in een aantal gebieden. Bij de uitbouw van de energie-infrastructuur werd immers uitgegaan van in hoofdzaak centrale productie op basis van niet-hernieuwbare energiebronnen. Bovendien werd bij de infrastructuurontwikkeling tijdens het laatste decennium onvoldoende proactief rekening gehouden met de ontwikkeling van hernieuwbare energie. Daardoor is ons energienetwerk niet klaar voor meer hernieuwbare energie.

Gigantische investeringen zijn bijgevolg nodig in de energie-infrastructuur. Bijkomende leidingen moeten aangelegd worden, het huidige netwerk moet versterkt en omgebouwd worden tot een slim en goed geïnterconnecteerd net en er moet voldoende back-up voorzien worden. Het is bovendien duidelijk dat de vereiste kosten voor infrastructuraanpassingen sterk zullen verschillen naar gelang de gemaakte keuzes in het beleid, o.a. over welke hernieuwbare energie-installaties waar ingeplant kunnen worden.

Om de vereiste infrastructuraanpassingen te bepalen en te realiseren is een geïntegreerde infrastructuurplanning nodig, met voldoende overleg tussen de verschillende beleidsdomeinen en beleidsniveaus, met betere afspraken tussen de betrokken actoren, met een goed geïnformeerde en onafhankelijke regulator die zorgt voor de nodige sturing en met een geïnformeerd maatschappelijk debat over de gewenste aard van het energiesysteem. Dat alles is nu nog niet aanwezig in Vlaanderen.

2. Een dynamische en ondernemende economie

2.1. Ondernemingsklimaat en competitiviteit

2.1.1 Competitiviteit en kosten

Energiekosten

De hoogte van de energieprijzen is erg belangrijk, o.a. voor de competitiviteit van de economie. De SERV herinnert daarom aan de VESOC-afspraken uit 2008 over de opvolging en benchmarking van de energieprijzen.

Intussen blijft, niettegenstaande initiatieven die bedrijven ertoe aanzetten om primaire energie te besparen en/of meer hernieuwbare energie aan te wenden, een belangrijk deel van het potentieel onbenut. Een belangrijke reden hiervoor is dat dergelijke bedrijven - zeker in een crisisperiode - verkiezen te investeren in hun kernactiviteit. De banken vragen bovendien dikwijls bijkomende garanties, vooral aan de KMO's, bijvoorbeeld op het handelsfonds. Dit leidt ertoe dat slechts voornamelijk energiebesparende investeringen met een zeer korte terugverdientijd (minder dan één jaar) worden uitgevoerd.

Loonkosten

De SERV stelt vast dat de loonkostenontwikkeling⁸ in België ten opzichte van het *gemiddelde van de drie buurlanden* Duitsland, Frankrijk en Nederland in de afgelopen jaren een forsere toename heeft gekend.

2.1.2 Ruimte voor ondernemen

De SERV stelt vast dat voor het ruimtelijk **beschikbaar aanbod** aan bedrijventerreinen voortaan het zgn. "ijzeren voorraadsysteem" toegepast wordt. Dit zal toelaten om sneller en beter in te spelen op de vraag op korte en middellange termijn. Het "ijzeren voorraadsysteem" omvat een "ijzeren voorraad" van zowel bestemde bedrijventerreinen als van bouwrijpe of uit te rusten bedrijventerreinen. Dit systeem maakt een beter strategisch aanbodbeleid mogelijk, zodat Vlaanderen interessante investeringen op strategische plaatsen kan aantrekken of behouden, en laat toe om met minder fricties te evolueren. Inspelend op de lokale bedrijfsdynamiek, kan een subregionaal aanbodsbeleid worden gevoerd, waarbij de vraag van zeer dichtbij wordt gevolgd zodat noch te veel, noch te weinig bedrijventerreinen dienen ontwikkeld. De SERV dringt aan op een snelle implementatie van het concept op het terrein.

Naast een voldoende aanbod aan bedrijventerreinen dient ook gewaakt over de **kwaliteit van de bedrijventerreinen**. Vele oude industrieterreinen blijven er vervuild en verwaarloosd bijliggen. De SERV vraagt dat de Vlaamse regering in haar ruimtelijk beleid een grotere prioriteit geeft aan de herwaardering van verwaarloosde bedrijventerreinen en preventief een beleid voert om verwaarlozing van bestaande bedrijventerreinen te voorkomen.

Volgende acties dringen zich volgens de SERV ondermeer op :

- De opmaak van een inventaris van verwaarloosde bedrijventerreinen en van niet gebruikte bedrijventerreinen;

⁸ CRB, Technisch verslag over de loonkostenontwikkeling, november 2009.

- Overleg op RESOC-niveau en in samenwerking met de POM over een planmatige herontwikkeling van verwaarloosde en vervuilde bedrijventerreinen;
- Een aanpak van de historische vervuiling volgens het principe de vervuiler betaalt;
- Meer middelen voor de saneringsprojecten die ontvankelijk zijn verklaard in het kader van een brownfieldconvenant;
- Een regelmatige herwaardering van de bedrijventerreinen door te voorzien in moderne infrastructuur en een goede ontsluiting, ook voor het openbaar en collectief vervoer en voor de fiets;
- Een voorkooprecht voor de overheid op bedrijventerreinen;
- Een beperking van de milieuhinder voor de omgeving tot een minimum.

Bij de uitvoering door de bevoegde Vlaamse overheden van hun **locatiebeleid voor bijkomende bedrijventerreinen** vraagt de SERV rekening te houden met de draagkracht van de omgeving⁹. Binnen de principes van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling, is er in een strategisch locatiebeleid een afstemming nodig tussen de locatievereisten van het bedrijf en de locatienkenmerken van de plek:

- Voorzien van voldoende en kwalitatieve ruimte voor verdere economische ontwikkeling,
- Inzetten op strategische locaties waarmee Vlaanderen kan mikken op belangrijke internationale investeringen.
- Afstemmen van het mobiliteitsprofiel van bedrijven op de vestigingsplaats.
- Een operationele differentiatie van bedrijventerreinen ontwikkelen die rekening houdt met de doelstellingen van het locatiebeleid en de locatievereisten van bedrijven. Dit impliceert dat de kenmerken van de gewenste economische activiteiten in relatie staan tot de kenmerken van de plek, zoals onder andere de bestaande en toekomstige mix van economische activiteiten, de dimensie van bedrijven, de mobiliteitskenmerken, de personeelsintensiteit, de beoogde kwaliteit, of mogelijke hinder.

2.2. Economisch overheidsinstrumenten gericht op de transitie van de industrie

2.2.1 Effectiviteitsmeting, coherentie en duidelijke finaliteit van de instrumenten in functie van de transitie

In het WIP werd ondermeer het engagement aangegaan tot “*evaluatie van de bestaande Vlaamse instrumenten voor investeringssteun naar efficiëntie en effectiviteit in het creëren van ondernemerschap, groei en werkgelegenheid. Nagaan welke elementen uit de bestaande evaluaties van het innovatieinstrumentarium moeten worden uitgevoerd...*”

Om het transitieproces van de industrie op een efficiënte wijze te flankeren en te begeleiden, dringt de SERV aan op een **snelle uitvoering van het aangegane engagement** (evaluatie).

De SERV stelt drie complementaire toetsstenen bij de uitbouw van een transitiegerichte instrumentenmix voor, met name *effectiviteit*, *coherentie* en *finaliteit*.

1. Evaluatie van de instrumenten naar outcome.

⁹ Zie het SERV-advies van 1 april 2009 over de “actualisatie en gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen 1997 zoals principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering op 12 december 2008”.

De SERV stelt vast dat de Vlaamse overheid over een arsenaal van instrumenten beschikt om ondernemerschap, innovatie en investeringen te ondersteunen. Op zich is dat positief: de Vlaamse overheid doet met heel wat budgettaire middelen verregaande inspanningen om tegemoet te komen aan de noden en behoeften van allerlei types van de ondernemingen. Voor de SERV is het essentieel dat die middelen zo efficiënt en zo effectief mogelijk worden ingezet. Zoals ook bij andere beleidsdomeinen is er voor de SERV nood aan een outcome gerichte **effectiviteitsmeting**, die duidelijk en transparant de meerwaarde van de ingezette middelen aangeeft, in termen van werkgelegenheid, uitgelokte investeringen, het aandeel van innovatieve producten in de totale omzet, toegevoegde waarde, omzet,... Pas dan kan worden ingeschat of de gehanteerde instrumenten een hefboomwerking hebben als motor van economische groei en tewerkstelling, en of de instrumenten moeten worden bijgestuurd of geheroriënteerd. Dergelijke effectiviteitsmeting draagt bovendien bij tot een grotere coherentie.

2. Coherentie nastreven in het geheel van instrumenten.

De SERV stelt vast dat de Vlaamse overheid enerzijds reeds inspanningen heeft geleverd om de instrumenten te stroomlijnen, maar anderzijds nieuwe instrumenten blijft creëren om vaak gelijkaardige doelstellingen te realiseren. Het resultaat is een complex geheel van instrumenten waarin de ondernemer verloren en steunregelingen dan ook ongekend blijven. Er zijn niet alleen veel regelingen, maar de regelingen zelf worden ook als ingewikkeld ervaren.

Coherentie leidt tot transparantie en kan bijdragen tot een accurate allocatie van de steunverlening en een verhoogde slagkracht van de instrumenten in termen van schaalgrootte, kritische massa, bundeling van knowhow en kennis, enz. Concreet kan in dit kader bijvoorbeeld gedacht worden aan de consolidatie van de competentiepolen.

De SERV pleit ten aanzien van de huidige versnippering van initiatieven en middelen voor **meer bundeling, coherentie, en gerichtheid van de ingezette instrumenten** op de prioritaire keuzes, gesteund op de strategische visies.

3. Duidelijke finaliteit.

De finaliteit van flankerende instrumenten moet een duidelijke focus hebben, vertaald in weloverwogen en heldere criteria, gericht op de bevordering van industriële ontwikkeling, vernieuwing en werkgelegenheid. De link met de strategische visies en prioritaire keuzes mag niet ontbreken. Concreet dienen deze instrumenten ingepast in het meerjarenprogramma.

2.2.2 Bestaande instrumenten

De SERV maakt volgende vaststellingen bij onderstaande bestaande instrumenten die relevant kunnen aangewend worden om de transitie van het industrieel weefsel te bevorderen. De SERV vraagt de Vlaamse regering dat voor elk van de instrumenten **een evaluatie** van de werking maakt.

De sociale partners nemen zich voor om op basis van deze evaluatierapporten, **binnen de SERV het overleg** aan te gaan over desgevallende aanpassingen aan de instrumenten in het perspectief van de noodzakelijke transitie:

- a) Bij projecten met specifieke beleidsrelevantie die in het kader van O&O-bedrijfsprojecten en het KMO-programma extra steun kunnen genieten, verliezen de projecten DTO (“duurzame technologische ontwikkeling”) zowel absoluut als relatief aan betekenis. Na-gegaan moet worden hoe de DTO-regeling kan gerevitaliseerd worden;

- b) Gelet op de potentie van de strategische opleidings- en investeringsprojecten om de transitie structureel te ondersteunen, stelt zich de vraag naar een herijking van de daarbij geldende criteria en/of naar de uitbreiding van de ecologische criteria tot een bredere waaier van duurzaamheidsaspecten (ondermeer duurzame werkgelegenheid). Onafgezien van voorgaande dient de verplichte sociale dialoog over strategische steunverlening te worden gerespecteerd (cf. KB van 27 november 1973 houdende reglementering van de economische en financiële inlichtingen te verstrekken aan de ondernemingsraden);
- c) De regionale steunkaarten lopen af in 2014. De strategische investeringssteun in regionale steungebieden komt dan te vervallen voor grote ondernemingen. De vraag stelt zich naar de aanwending van de vrijgekomen middelen in het licht van de noodzakelijke transitie;
- d) Voor de ecologiepremie werd een concreet engagement aangegaan in het WIP. Dit engagement dient zo snel als mogelijk uitgevoerd. Nagegaan moet worden hoe een gerichte ecologiepremie kan bijdragen tot een versnelling van de toepassing van duurzame bedrijfsprocessen in de industrie;
- e) Vinnof verstrekt zaai kapitaal aan innovatieve starters. Nagegaan moet worden op welke wijze de spreiding over sectoren meer gericht kan bijdragen tot de transitie van de industrie¹⁰;
- f) Er dient nagegaan te worden of de pijler “advies” van de KMO-portefeuille kan bijdragen aan het transitieproces. Zo kan worden onderzocht om deze pijler open te stellen voor tegemoetkoming in de kosten van adviesverstrekking met betrekking tot investeringen die een onderneming zich voorneemt op basis van een eco-efficiëntiescan¹¹;
- g) De kostprijs van een banklening, die ondernemingen aangaan voor investeringen gericht op energie-efficiëntie of aanwending hernieuwbare energie zou kunnen worden gedrukt, indien de banken over de mogelijkheid zouden beschikken om bij de kredietverstrekking gebruik te maken van een waarborgregeling. De SERV vraagt dat zou worden nagegaan om de banken de mogelijkheid te geven om bij de kredietverstrekking gebruik te maken van de waarborgregeling, zoals deze vandaag reeds bij PMV bestaat. Daarbij dient duidelijk te worden welke concrete hindernissen er bestaan, en of een waarborgregeling de meest aangewezen methode is om het verlenen van een krediet te vergemakkelijken.

2.3. Een sterk internationaal georiënteerde industrie

Ondanks de ambitie van het Pact 2020¹² stelt de SERV vast dat Vlaanderen enerzijds globaal marktaandeel verliest en terreinverlies lijdt in snelgroeiende economieën, en anderzijds

¹⁰ De huidige verdeling van de geïnvesteerde middelen is als volgt: de levenswetenschappen (4,097 miljoen €), computer- en consumentenelektronica (2,99 miljoen €), zakelijke en industriële producten (2,8 miljoen €) en communicatie (1,93 miljoen €). Voor de sector energie en milieu is 900.000 € voorzien.

¹¹ De eco-efficiëntiescan is een webapplicatie die een onderneming in staat stelt om de eco-efficiëntie-opportunities binnen het bedrijf te detecteren. Op die wijze krijgt het bedrijf inzicht in mogelijke maatregelen die de eco-efficiëntie van het bedrijf kunnen verhogen.

¹² Doelstelling 3 van het Pact 2020: “Vlaanderen herwint tegen 2020 zijn in de afgelopen tien jaar verloren aandeel in de wereld-exportmarkt en exploreert in veel sterkere mate dan vandaag onbenut potentieel op het vlak van internationalisatie (zowel in goederen als in diensten). Het aantal buitenlandse directe investeringen in het Vlaamse Gewest neemt toe, evenals het ermee gepaard gaande investeringsbedrag. Tegen 2020 neemt het aantal exporterende bedrijven toe, het aantal exporteerende kmo’s verdubbelt (tegenover 2007). Het aandeel van de totale Vlaamse uitvoer naar snelgroeiende markten groeit tot 10%.”

er minder goed in slaagt buitenlandse investeringsprojecten aan te trekken. Het aantal exporterende ondernemingen kent sinds 2002 een dalende trend tot 2006 en is vanaf dan vrijwel stabiel gebleven.

De SERV pleit voor een volgehouden actie op het vlak van internationalisering, langs volgende sporen:

1. **Bewustmaking van het belang van internationalisering.**

De Vlaamse overheid stimuleert bij ondernemingen het bewustmakingsproces voor internationalisatie. Dit omvat alle aspecten van het ondernemerschap (niet louter afzetmarktinformatie).

- a) Het huidige instrumentarium, zoals landen- en marktinformatie, exportpromotie, begeleiding en financiële ondersteuning, blijven voornamelijk exportgebonden en gericht op industriële activiteiten. Meer aandacht moet besteed worden aan andere vormen van internationalisering (import en strategische samenwerkingsallianties) en dienstensectoren (creatieve diensten, zakelijke dienstverlening, logistieke diensten,..). Brussel kan uitgespeeld worden als een centrale as in de uitbouw van netwerken en partnerships. FIT moet daarom naast exportpromotor ook optreden als facilitator voor internationale partnerschappen, ondermeer door te investeren in partnersearch. FIT moet op een assertieve manier investeerders najagen en hen overtuigen van de troeven waarover Vlaanderen beschikt. De inspanningen om nieuwe groeimarkten (Oost-Europa en de BRIC-landen) te betreden moeten verhoogd worden;
- b) Ondernemingen hebben niet voldoende aan standaardinformatie en -diensten gericht op exportpromotie, zoals deelname aan beurzen en handelsmissies. Er is behoefte aan specifieke steunmaatregelen op maat van de onderneming, zoals individueel advies;
- c) De Vlaamse overheid versterkt de wederzijdse positieve band tussen innovatie en internationalisering. Een beleid dat beide beleidsdomeinen meer op elkaar afstemt moet worden versterkt. Daarom is het aangewezen de ondersteunende acties van FIT af te stemmen op het ondersteuningsinstrumentarium van het IWT. De nieuwe vereiste beleidsaccenten (sectoren, markten, vormen van internationalisatie) moeten ook hun plaats hierin krijgen.

2. **Vlaanderen uitspelen als een attractieve vestigingslocatie**

In de mate dat Vlaanderen – zoals gevraagd in dit SERV-advies - een krachtig flankerend beleid ontwikkelt om de transitie van de industrie te ondersteunen, kan dit ook potentiële investeerders overtuigen van de nieuwe toekomstvolle mogelijkheden van Vlaanderen. Uiteraard blijft een aantrekkelijk generiek omgevingsbeleid noodzakelijk waarin Vlaanderen zijn troeven ten aanzien van het buitenland duidelijk aantoonst.

3. **Generiek omgevingsbeleid is noodzakelijk maar niet voldoende.**

Om Vlaanderen te laten uitgroeien tot een unieke en aantrekkelijke vestigingsregio voor ondernemers, innovatieve investeringen en internationale ondernemingsprojecten zal Vlaanderen, meer dan ooit, een gericht beleid moeten voeren.

Maatwerkbeleid is vereist voor ondermeer volgende factoren:

- a) Vlaanderen is een kennisregio met wereldspelers in specifieke speerpunten en unieke kennis in andere domeinen (competentiepolen). De transitie van de industrie moet daarbij als troef uitgespeeld worden;

- b) Vlaanderen is de poort naar Europa en beschikt over uitstekende economische poorten die garant staan voor een doorgroei op langere termijn. De aanwezigheid van uitstekende verbindingen via zeehavens, wegtransport, spoor- en luchthavens en ICT-infrastructuur maken van Vlaanderen een aantrekkelijke plaats voor distributie- en productiecentra;
- c) Brussel is als hoofdstad én van Europa én van Vlaanderen en als vestigingsplaats van heel wat internationale instellingen en hoofdkantoren van ondernemingen een heel sterk merk.

2.4. Een actieve overheid

Het bewerkstelligen van een fundamentele transitie van de industrie vereist een overheid die een strategische en een coördinerende rol opneemt. Dit impliceert dat de overheid ondermeer op basis van gedragen maatschappelijke verkenningsstudies tot geobjectiveerde keuzes komt wat betreft bij prioriteit te ontwikkelen industriële clusters en niches. Bij de uitwerking ervan kan de methodiek van de “grote projecten”, zoals ook in het buitenland gehanteerd, worden aangewend. Een aantal landen hebben recent een comparatief voordeel opgebouwd door een meer actieve aandacht door de overheid voor welbepaalde industriële niches (cf. zonnepanelenindustrie in Duitsland).

2.4.1 Participatiemaatschappij Vlaanderen

De Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV) moet, als spilfiguur van het economisch overheidsinitiatief, de emanatie worden van een actief industrieel overheidsbeleid. PMV wil als zelfstandige investeringsmaatschappij een slagkrachtig instrument zijn om imperfecties van de markt op een marktconforme wijze maximaal bij te sturen. Het levert vandaag een belangrijke bijdrage aan de Vlaamse industriële ontwikkeling, door op eigen initiatief ondernemingen van strategisch belang (mee) op te richten of er een financiële participatie in te nemen. PMV dient uit te groeien tot een sterke investeringsmaatschappij met voldoende schaalgrootte, om de ontwikkeling en verankering van strategische en toekomstgerichte sectoren in Vlaanderen vanuit een lange termijnperspectief te verzekeren.

2.4.2 De “Fondsen”

Een aantal fondsen, bestaande en aangekondigde, kunnen mits aangepaste sturingselementen bijdragen tot het transitieproces van de Vlaamse industrie.

Het XL-fonds, waarin PMV participeert, biedt grotere bedrijven in Vlaanderen groeikansen en ondersteunt hun verdere (internationale) ontwikkeling door het nemen van minderheids- of meerderheidsparticipaties. Het XL-fonds kan op die manier vanuit een duurzame lange-termijngroeistrategie een belangrijke bijdrage leveren aan de doorgroei van Vlaamse ondernemingen met behoud van beslissingscentrum in Vlaanderen.

Het in de steigers staande Transformatie INovatie Acceleratie Fonds (**TINA-fonds**¹³) concreetiseert de beleidsintentie van het regeerakkoord¹⁴ en beoogt innovatie met strategisch poten-

¹³ Het TINA-fonds is een investeringsfonds dat met risicokapitaal structurele innovatie-valorisatietrajecten op cluster/consortiumniveau financiert, die potentieel hebben voor economische vernieuwing. Het fonds wordt initieel gefinancierd met 200 miljoen € door de Vlaamse overheid. Er wordt gestreefd naar aanvullende financiering via de Europese Investeringsbank en het Europees Investeringsfonds.

tieel te versterken en versneld naar de markt te brengen en daardoor het veranderingsproces van het economisch weefsel te versnellen. De SERV is van oordeel dat duurzame ontwikkeling inherent moet zijn aan de innovatie-valorisatietrajecten om de structurele transformatie van de industrie te versterken.

De beleidsnota "Economisch Overheidsinstrumentarium" herneemt de intentie van het Vlaams regeerakkoord tot oprichting van een **Groen Investeringsfonds** onder de vleugels van PMV. De SERV stelt vast dat het Groen Investeringsfonds vooralsnog niet werd opgericht. De SERV vraagt de Vlaamse regering meer duidelijkheid te verschaffen over de planning en de uitvoering van het aangekondigde beleidsinitiatief. Tevens wenst de SERV betrokken te worden bij de uittekening van de modaliteiten van dit nieuw op te richten fonds.

De SERV stelt vast dat de Vlaamse regering naast de bovenvermelde PMV-fondsen ook een vzw I-Cleantech¹⁵ Vlaanderen heeft gelanceerd.

Teneinde een maximale slagkracht te realiseren herhaalt de SERV - ten aanzien van de versnippering van initiatieven en middelen - zijn pleidooi ten gronde voor **meer bundeling, coherentie, en gerichtheid van de instrumenten binnen het kader van de prioritaire keuzes.**

2.4.3 Regelgeving

Regelgeving is een potentieel krachtig instrument in handen van de overheid om de transitie van de industrie te stimuleren. Het dient echter behoedzaam aangewend om geen concurrentiële nadelen te veroorzaken bij ondernemingen in Vlaanderen die ook internationaal actief zijn. De SERV vraagt dat wordt nagegaan op welke wijze en binnen welke voorwaarden dit instrument kan worden ingezet bij normering van bepaalde facetten van de binnenlandse afzetmarkt.

Het typevoorbeeld zijn de prestatievereisten waaraan woningen in Vlaanderen dienen te voldoen. Ondermeer door normering op vlak van isolatie stimuleert de Vlaamse overheid de ontwikkeling van passief wonen, lokt zij innovatieve oplossingen uit en realiseert zij transitie-effecten in diverse sectoren (bouw, domotica, milieu en energie, materialen,..).

De vooruitstrevende normering van de bodemsanering in Vlaanderen heeft ertoe bijgedragen dat een nieuwe industriële sector zich hier kon ontwikkelen en intussen ook internationaal kon doorbreken. Conform het voorbeeld van de bodemsanering kan Vlaanderen door regelgeving een voorsprong nemen in de ontwikkeling van het passief wonen.

¹⁴ Het regeerakkoord stelt dat "de regering een systeem zal ontwikkelen om grote projecten voor maatschappelijke vernieuwing, ondermeer in bovenvermelde speerpunt domeinen tot stand te brengen. Zo kunnen we een snelle start en toepassing realiseren van grote vernieuwingen in de Vlaamse samenleving. De opzet is dat externe financiers, de overheid, kenniscentra en bedrijven gezamenlijk werken aan de ontwikkeling en implementatie van innovaties die uit de innovatiespeerpunten voortspruiten. Daarbij is de onderzoeksinfrastructuur internationaal een onderscheidende factor. In samenwerking met onder andere de Participatie Maatschappij Vlaanderen (PMV) onderzoeken we of een fonds opgericht kan worden om dergelijke grote, innovatieve investeringen in onderzoeksinfrastructuur te financieren."

¹⁵ De VZW zal zich toespitsen op het aantrekken van buitenlandse bedrijven en investeerders in schone en zuivere technologie en het stimuleren van de eigen Vlaamse Cleantech-sector. De nieuwe organisatie moet de cleantech in Vlaanderen internationaliseren, vernieuwende projecten opzetten, ondernemerschap stimuleren en aan visieontwikkeling doen. De VZW zal operationeel zijn vanaf september 2010 en een industriële pijler, kennispijler en publieke pijler omvatten. De industriële pijler is de "Flanders Cleantech Association" die door het VITO wordt opgericht. De FCA zal netwerking organiseren voor de betrokken partners, de Cleantech-sector in Vlaanderen inventariseren en initiatieven nemen op vlak van internationalisering. De kennispijler is het "Milieu- en energietechnologie Innovatie Platform" (MIP), dat eveneens onder de vleugels van het VITO opereert, en de industrie en kennisinstellingen samenbrengt rond cleantech-onderzoek. De publieke pijler – de Flanders Transition Arena – moet het publiek sensibiliseren over het belang van duurzame economie. Vlaanderen trekt 1,2 miljoen per jaar uit voor de koepelstructuur. Het MIP kan rekenen op 5 miljoen euro dit jaar. De FCA wordt gefinancierd binnen het bestaande VITO-budget.

2.5. Een efficiënte overheid

2.5.1 Uniek ondernemingsloket

De SERV vraagt dat het – in het kader van de Europese Dienstenrichtlijn opgezette – **“uniek loket” voor de ondernemer in Vlaanderen verder wordt uitgebouwd en snel wordt geoperationaliseerd**. Een uniek loket, dat ondernemingen op een pro-actieve en oplossingsgerichte wijze benadert, is voor de SERV een noodzakelijk instrument in de bevordering van de economische bedrijvigheid.

Een adequaat uniek loket vereist:

1. De uitbouw van de fysieke “front-offices” – in casu de erkende ondernemingsloketten – die nu reeds aanspreekpunt zijn voor (startende) ondernemingen. Het is belangrijk dat de “front-offices” op een pro-actieve wijze ondernemingen benaderen.
2. De uitbouw van het Agentschap Ondernemen als een “middle office”, waarin de overheid, de bedrijfswereld en het sociaal-economische middenveld samenwerken. In zijn advies van 14 januari 2009 stelde de SERV dat het Agentschap essentieel een registratie-rol dient te vervullen en actor-rollen te ontplooiën aanvullend op de activiteiten van de private sector en in overleg met de private sector, inzonderheid de Vlaamse werkgeversorganisaties vertegenwoordigd in het raadgevend comité. Het Agentschap Ondernemen dient vanuit zijn regiefunctie toe te zien op de kwaliteitsborging van de werking van de ondernemingsloketten.

Tevens dient het als “front office” toegankelijk te zijn voor deze ondernemingen die niet zijn aangesloten bij de werkgeversorganisaties die de ondernemingsloketten organiseren.

Daarnaast moet het Agentschap Ondernemen de ondernemingsloketten actief kunnen bijstaan. Specifiek wordt voorgesteld dat, in samenspraak met het ondernemingsloket, “accountmanagers” van het Agentschap Ondernemen zich rechtstreeks richten naar ondernemingen voor alle relevante ondersteuning.

3. Het Agentschap Ondernemen dient op zijn beurt te functioneren als draaischijf met de relevante “back offices” binnen de diverse beleidsdomeinen zodat alle facetten van ondernemerschap (juridisch, planologisch,..) op eenvoudige (digitale) wijze toegankelijk worden voor ondernemingen.

Het college van ambtenaren-generaal heeft de uitbouw van een geïntegreerd uniek ondernemingsloket voorop gesteld als een sleutelproject voor de komende jaren. Zoals gesteld in het SERV-advies van 1 juli 2010 moet de timing van het CAG-project echter ambitieuzer zijn. De optimalisatie kan niet wachten tot 2020 om te worden afgerond.

In deze context dringt de SERV erop aan dat het raadgevend comité bij het Agentschap Ondernemen spoedig wordt geïnstalleerd.

2.5.2 Vergunningenbeleid¹⁶

2.5.2.1 Integratie van vergunningenprocedures

Volgens de SERV is een eerste vraag, voorafgaand aan de vraag naar integratie/coördinatie van procedures en vergunningen, of er wel via het instrument vergunning moet worden gewerkt.

Wanneer een vergunningsprocedure is aangewezen, pleit de SERV voor een daadwerkelijke integratie van de stedenbouwkundige- en milieuvergunning in **één eengemaakte vergunning**, naar het voorbeeld van de Nederlandse omgevingsvergunning. Deze vervangt alle vroeger bestaande vergunningen in verband met milieu, ruimte en wonen waardoor sprake is van daadwerkelijke integratie op alle niveaus, van de aanvraag via het één loket, tot en met beroep en handhaving. Naast het voordeel van een administratieve vereenvoudiging, is dit ook en vooral om inhoudelijke redenen wenselijk: zaken die inhoudelijk samenhangen in hun geheel bekijken is efficiënter en leidt tot betere beslissingen en kwalitatief betere vergunningen dan aparte besluitvormingsprocessen.

Voor *industriële project-MER's* moet worden gezocht naar een verbetering en versnelling door de MER-procedure en vergunningsprocedure beter op mekaar af te stemmen. Vandaag verlopen de MER- en de vergunningsprocedure in Vlaanderen volledig sequentieel: een goedgekeurd MER (of ontheffingsbeslissing) moet bij vergunningsaanvraag worden gevoegd. In feite zouden beide onderdelen deel moeten uitmaken van één traject, waardoor tijdswinst en kwaliteitswinst mogelijk moet zijn. De SERV vraagt dat gezocht wordt naar de beste organisatie van **de afstemming/integratie van de milieuvergunningsprocedure en de MER-procedure** met het oog op ondermeer een substantiële versnelling.

2.5.2.2 Bindende termijnen in procedures naleven

De SERV vraagt dat alle **bindende termijnen voor advies en beoordeling**, voorzien in de regelgeving en vastgelegd in procedures, worden nageleefd. Vandaag is bijvoorbeeld de enige stok achter de deur in de milieuregelgeving een verplichte jaarlijkse rapportage van de termijnoverschrijdingen in de milieuvergunningsprocedure, maar die wordt minimalistisch ingevuld. De SERV vraagt tevens dat de verplichte rapportage zou slaan op naleving van alle beslissingstermijnen en doorlooptijden (bv. ook individuele afwijkingsaanvragen, sectorale afwijkingsaanvragen...).

2.5.2.3 Proportionaliteit bij project-MER's bewaken

Op niveau van het project-MER meent de SERV dat tot dusver onvoldoende gebruik werd gemaakt van de decretale evaluatieopdracht van de administratie om het toepassingsgebied van de MER, de richtlijnenboeken en de praktijk op het vlak van bijzondere richtlijnen aan te passen en te verbeteren, zodat de **milieueffectbeoordeling** in alle omstandigheden een **verstandig en proportioneel** gebruik van middelen is.

Verder benadrukt de SERV dat de administratie zich bij de screening (geval per geval beoordeling of er al dan niet een MER nodig is) de vraag moet stellen of de te verwachten milieueffecten "aanzienlijk" zullen zijn, en of het nader onderzoek daarvan betekenisvolle informatie kan opleveren voor de verdere besluitvorming. Hierdoor wordt vermeden dat MER's worden afgeleverd waarvan de meerwaarde voor de besluitvorming beperkt is (ten opzichte

¹⁶ Zie ook: SERV-advies versnelling investeringsprojecten, Brussel, 26 mei 2010

van de informatie die sowieso dient aangeleverd in de vergunningsprocedure). Hetzelfde principe geldt voor de scoping van de MER.

2.5.3 Regulators

Efficiënte markten vormen een van de belangrijkste motors voor het concurrentievermogen en de sociaal-economische prestaties van een economie. Concurrentie tussen aanbieders is in de meeste gevallen gunstig voor innovatie, ondernemerschap en economische groei. De bevordering van de marktwerking en de concurrentie, en het bewaken van publieke belangen, is om al die redenen een centraal onderdeel van overheidsbeleid in westerse landen.

Hiertoe zijn er meer toezichthouders op markten gekomen en is hun positie belangrijker geworden. De al bestaande algemene mededingingsautoriteiten werden versterkt en sector-specifieke toezichthouders of zgn. onafhankelijke regulators werden opgericht. Zo ook in Vlaanderen.

Er zijn echter duidelijke aanwijzingen dat de **structuur en de werking** van de **Vlaamse regulators voor elektriciteit, gas en water verbeterd kunnen worden**. In netwerksectoren met een nutskarakter zijn de *kwaliteit van de dienstverlening* en de *beheersing van de kosten* door de leveranciers en netbeheerders immers primordiaal, die door een performante regulator en toezichthouder dienen gegarandeerd. Tegelijk dienen deze regulators de typische *publieke belangen* in deze sectoren goed te bewaken (zoals leveringszekerheid en betrouwbaarheid van energie en water, bescherming van consumenten tegen mogelijke marktmacht, ecologische prestaties, en veiligheid en kwaliteit van drinkwater). Dit impliceert dat deze regulators ook de *marktordening* inclusief het toezicht organiseren. Daarnaast vormt ook de **transparantie** van de werking van deze Vlaamse regulators een aandachtspunt.

Met het oog op de formulering van concrete aanbevelingen terzake, plant de SERV de voorbereiding van een evaluatierapport over de werking van de Vlaamse regulators voor elektriciteit, gas, en water.

3. Werken en leren in een kennisintensieve economie

3.1. Inleiding

Een flankerend beleid inzake arbeidsmarkt maakt voor de SERV inherent onderdeel uit van een transitiebeleid richting een vernieuwende en toekomstgerichte economie. Cruciaal is immers dat er voldoende geschikte werknemers zijn om aan de vraag van de ondernemingen te voldoen. Indien Vlaanderen hier niet in slaagt, legt dit een zware hypotheek op de ontwikkeling van deze vernieuwende en toekomstgerichte economie en bij uitbreiding ook op de welvaartcreatie en de financiering van de sociale zekerheid.

Het 'reguliere arbeidsmarktbeleid' werd de laatste jaren onder meer vormgegeven via een aantal akkoorden tussen de Vlaamse sociale partners en de Vlaamse Regering. Voorbeelden hiervan zijn onder meer de Competentieagenda 2010, het Werkgelegenheids- en Investeringsplan en Samen op de bres voor 50+. Met het Pact 2020 sloten de Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners bovendien een nieuw toekomstpact voor Vlaanderen af. Eén van de doelstellingen van het Pact 2020 is het streven naar meer mensen aan de slag, in meer werkbare jobs en in gemiddeld langere loopbanen. Dit betekent onder andere dat het aanwezige arbeidspotentieel maximaal benut en verhoogd moet worden. Dit kan onder meer door het verhogen van de werkbaarheid (via sociale innovatie), wat samen met een loopbaan- en leeftijdsbewust personeelsbeleid moet leiden tot langere loopbanen. Daarnaast wordt in het Pact 2020 ook de nadruk gelegd op het kwalificatie- en competentiebeleid. Onder meer het recht van iedere werknemer op een persoonlijk ontwikkelingsplan en de plicht tot permanente ontwikkeling, het terugdringen van de ongekwalificeerde uitstroom en het verder uitbouwen van het alternerend leren staan hier centraal.

Het regulier arbeidsmarktbeleid bevat als vanzelfsprekend reeds meerdere maatregelen en initiatieven die het transitiebeleid ondersteunen en faciliteren. Bijkomende maatregelen in het kader van de SGI, het voorwerp van deze oefening, dienen volgens de SERV aanvullend te zijn. De SERV ziet concreet twee assen: het ontwikkelen en beheren van competenties en het creëren van meer werkbaar werk. Beide aspecten maken, zoals reeds aangegeven, onderdeel uit van het reguliere arbeidsmarktbeleid. Wat volgt zijn dan ook een aantal bijkomende prioriteiten noodzakelijk om de vooropgestelde transitie te kunnen realiseren. Het betreft hetzij concrete toepassingen van het reguliere arbeidsmarktbeleid hetzij aanvullingen specifiek voor de industriële sectoren.

3.2. Het ontwikkelen en beheren van competenties

Bij de concrete realisatie van een aantal hieronder opgenomen prioriteiten kunnen de sectorconvenants een belangrijke hefboom zijn (bvb. de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, de uitvoering van acties uit een plan Knelpuntberoepen, de ontwikkeling van loopbaancompetenties van werknemers). Dit vraagt wel een nog grotere gedragenheid van dit instrument binnen sectoren en een grotere betrokkenheid van alle sectorale actoren bij de uitvoering ervan.

Alle beleidsopties en acties met betrekking tot het ontwikkelen en beheren van competenties, van leerlingen en studenten, werkzoekenden en werknemers moeten uitgaan van het

aanspreken van àlle talenten. Nog te veel instrumenten bereiken in onvoldoende mate die groepen waar ze voor bedoeld zijn en/of die er het om redenen van inzetbaarheid het meest bij gebaat zijn.

3.2.1 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

- De aangekondigde hervorming van het Secundair Onderwijs moet leiden tot een grondige onderwijsvernieuwing met een volwaardige plaats voor de ontwikkeling van technische en beroepsgerichte competenties.

Voor de SERV zijn alvast onder andere volgende uitgangspunten belangrijk:

- het aantrekkelijker maken van de bestaande technische en wetenschappelijke studierichtingen in het secundaire onderwijs, wat moet leiden tot een grotere instroom;
- het op alle onderwijsniveaus meer afstemmen van de lesinhouden en het aanbieden van meer en betere lesprogramma's die inspelen op de huidige en toekomstige noden van industrie en samenleving;
- een duidelijke focus op leren en werken (werkplekleren).

Dit zal ook blijken uit het advies mbt de Oriëntatienota dat de SERV momenteel voorbereidt.

- Via samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven dient meer dan nu moderne, professionele infrastructuur en uitrusting ter beschikking gesteld te worden zodat leerlingen en studenten, onderzoekers, leerkrachten, werkzoekenden, werknemers en zelfstandigen zich kunnen (bij)scholen en vervolmaken in een vakgebied. Op deze manier kan er ook gewerkt worden aan de opwaardering van beroepen en sectoren en aan innovatie in (leer)processen en (les)methodieken (zie ook luik samenwerking kennisinstellingen en bedrijfsleven). Voorbeeld van dergelijke aanpak is het lascentrum van Resoc-Mechelen. Ook in andere sectoren (bvb. de grafische sector en de chemie) werden hiertoe reeds aanzetten gegeven.
- Ontwikkeling van loopbaancompetenties (zie ook 3.2.3).

3.2.2 Opleiden en begeleiden van werkzoekenden

- Er dient voor verscheidene industriële sectoren een plan knelpuntberoepen te komen (cfr het plan dat er was voor de luchthavenregio van Zaventem). Dit plan kan onder meer volgende acties omvatten:
 - Sectorale screening
 - Gericht uitbreiding en benutting van opleidingscapaciteit
 - Specifieke bemiddeling: jobdating, jobhunting

3.2.3 Werknemers

- Naar een cultuur van loopbaanleren onder meer door te zorgen voor een arbeidsorganisatie waar levenslang leren ingeburgerd is en er ruimte is voor loopbaanreflectie, faciliteren van zelfsturing, enz.
- De uitvoering van het SERV advies inzake opleidingsstimuli

- Via een grotere penetratie van onder andere bestaande (arbeidsmarkt)instrumenten er voor zorgen dat ‘competenties’ de spil worden van het arbeidsmarktbeleid en het HRM (opleiding, begeleiding en bemiddeling, werving en selectie) in de industriële sectoren. Het betreft ondermeer volgende instrumenten:
 - Bedrijfsopleidingsplannen
 - EVC en het ervaringsbewijs
 - Analyse van bijkomende titels?
 - Competent
 - De beroepscompetentieprofielen ‘operators’ in de industrie behoren tot de prioritaire BCP in de implementatie van Competent
 - POP

3.3. Sociale innovatie

Komen tot meer werkbaar werk staat al enkele jaren op de beleidsagenda. Zo bevatten het Pact 2020 en de bijhorende stapstenen hieromtrent duidelijke, gekwantificeerde doelstellingen. Het betreft doelstellingen met betrekking tot de evolutie in de werkbaarheid van de werknemers en in die van de zelfstandigen. De positieve evolutie in de werkbaarheid moet bovendien zowel zichtbaar zijn in globale werkbaarheidsgraad als in de afzonderlijke dimensies.

Omtrent werkbaar werk en sociale innovatie, de manier om te komen tot meer werkbaar werk, werden er in de schoot van de SERV de voorbije jaren meerdere initiatieven ontplooid.

- Zo nam de SERV in 2008 volgende omschrijving van sociale innovatie aan: “Sociale innovatie omvat concepten en toepassingen met betrekking tot de processen inzake arbeidsorganisatie en bedrijfsvoering. Doel is zowel de performantie als de kwaliteit ervan duurzaam te verhogen. Deze concepten en toepassingen vloeien voort uit de visie en missie van de organisatie en komen tot stand in overleg met de (rechtstreeks) betrokkenen”. In het Informatiedossier ‘Sociale innovatie in de Vlaamse bedrijfspraktijk – deel 1’ van de Stichting Innovatie 1 Arbeid wordt dit theoretisch concept, vertrekkend vanuit een aantal casestudies, verder vorm gegeven.
- Ook betreffende de monitoring van (de evolutie in) de werkbaarheid nam de SERV het laatste decennium het voortouw. De werkbaarheidsmonitor van de Stichting Innovatie & Arbeid werd in 2004, 2007 en 2010 afgenomen voor de werknemers en in 2007 en 2010 voor de zelfstandigen. De werkbaarheidsmonitor omvat vier afzonderlijke werkbaarheidsdimensies: leermogelijkheden, motivatie, werkstress en werk-privé-balans. In 2013 staat een volgende meting op het programma.

De SERV ondersteunt in het advies m.b.t. het Vlaams Hervormingsprogramma de vraag van de Vlaamse Regering om, in het kader van de operationalisering van de EU 2020-strategie, op Europees niveau een passende indicator voor werkbaarheid te ontwikkelen.

- Naast het ontwikkelen van een conceptuele benadering en het monitoren van (de evolutie in) de werkbaarheid is ook het stimuleren en ondersteunen van de toepassing in de praktijk belangrijk. Op dit vlak werkt de Stichting Innovatie & Arbeid momenteel aan een toolbox (voorzien voor 2011) met instrumenten die op bedrijfsniveau ingezet kunnen worden. De toolbox zal instrumenten omvatten die inwerken op de reeds aangehaalde vier dimensies van de werkbaarheidsmonitor. Via een transnationaal ESF-project gaat

de Stichting Innovatie & Arbeid ook na welke buitenlandse instrumenten interessant zouden kunnen zijn voor gebruik in Vlaanderen.

Voor de SERV is het verder belangrijk dat de implementatie van sociale innovatie in ondernemingen via meerdere sporen ondersteund wordt. Momenteel gebeurt dit door financiële ondersteuning van projecten via ESF en door de ondersteuning die de Competentie Pool Flanders Synergy aanbiedt bij het doorvoeren van innovaties in de arbeidsorganisatie. De praktijk toont echter aan dat er nood is aan drempel verlagende maatregelen die de toegankelijkheid van deze ondersteuning verbetert.

Naast deze generieke inspanningen, wenst de SERV in het kader van de SGI inzake werkbaarheid en sociale innovatie volgende extra initiatieven te ontwikkelen.

- Ook de industriële sectoren dienen te streven naar een verhoging van de werkbaarheid via sociale innovatie. Belangrijk hierbij is dat de eigenheid van iedere sector erkend wordt. De situatie verschilt immers naar gelang de sector. Daarom zijn analyses op het niveau van de sector aangewezen. Hieruit zal blijken welke de sectorspecifieke dimensies zijn waarop moet worden ingezet en welke instrumenten van de toolbox zich hiertoe het best lenen.
- Bij deze sectorspecifieke aanpak dient er wel een overkoepelende aandacht te zijn voor zware beroepen. Mede het verhogen van de werkbaarheid van deze beroepen zal er toe leiden dat de werknemers gemiddeld langer aan de slag zijn. De SERV vraagt dat er een aanpak werkbaarheid zware beroepen ontwikkeld wordt.
- De SERV wenst in het kader van de SGI specifiek aandacht te besteden aan de rol van de intermediairen en dit omwille van hun cruciale positie en rol in het bespreekbaar maken van sociale innovatie. Concreet wordt hierbij, verder werkend op het transnationaal ESF-project, gedacht aan volgende groepen:
 - De **vormings- en opleidingsverantwoordelijken binnen de syndicale sector organisaties**: zij komen in contact met heel veel vakbondsmilitanten en –déléguees en het zijn zij die geconfronteerd worden met veel praktische vragen over wat sociale innovatie is, welke er de mogelijke risico's van zijn, ook welke weerstanden er leven tegenover dit nieuwe concept dat op hen afkomt.
 - De **consulenten die werkzaam zijn intern in de werkgeversorganisaties en federaties**: zij zijn de 'tegenhanger' van de eerste doelgroep. Zij brengen bedrijfsmanagers samen in studie-, werk- of discussiegroepen, en begeleiden ondernemers in tal van veranderingsprocessen. Ook voor hen is het concept sociale innovatie nieuw.
 - De sectorconsulenten: vertalen het Vlaams beleid naar een sectorale aanpak en communiceren dit op heel diverse manieren naar werkgevers en werkzoekenden en werknemers. Zo doen zij bedrijfsbezoeken, verzorgen sectorpublicaties, voorzien in vorming voor en workshops met werkgevers, ontwikkelen instrumenten rond opleidingsplanning en personeelsbeleid (waaronder sociale innovatie).
 - **Private consultants** die door ondernemingen/organisaties in de sectoren ingehuurd worden om veranderingstrajecten op te zetten en te implementeren, vormen de derde intermediaire actor. Meer specifiek mikt dit project op de consulenten die in het kader van de activiteiten van de Competentiepool Flanders Synergy worden ingeschakeld bij het implementeren van sociale innovatie in de vorm van zelfsturende teams.
 - **Het Vlaamse ESF-Agentschap**: het ESF heeft verscheidene oproepen gelanceerd waarin werkbaar werk, sociale innovatie en innovatieve arbeidsorganisatie centraal staan. Het ESF speelt zo een belangrijke rol in de dissimiatie van deze concepten binnen het Vlaamse ondernemingslandschap.